

1/87

**WSPÓŁ-
CZESNE**
malarsstwo
**z
Indii**

MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI
INDYJSKA RADA DO SPRAW WSPÓŁPRACY KULTURALNEJ
CENTRALNE BIURO WYSTAW ARTYSTYCZNYCH

Współczesne malarstwo z Indii

STYCZEŃ 1987, WARSZAWA, GALERIA ZACHĘTA, PLAC MAŁACHOWSKIEGO 3
LUTY 1987, KRAKÓW, TPSP, PAŁAC SZTUKI, PLAC SZCZEPAŃSKI 4

Organizatorzy wystawy składają serdeczne podziękowanie instytucjom i osobom prywatnym w New Delhi za wypożyczenie prac m.in. Lalit Kala Akademii, Narodowej Akademii Sztuki Nowoczesnej, Centrum Sztuki Dhoomi Mal, Galerii Sztuki Dhoomi Mal, C.M. Limited, Sipra Chowdhury, Vivan Sundaram, Rajiv i Tani Bhargava

Poszukiwanie nowych trendów we współczesnym malarstwie Indii

Rozwój współczesnego malarstwa indyjskiego związany był z rozwojem sztuki nowoczesnej oraz europejskimi prądami artystycznymi, choć nie można go porównywać z ewolucją malarstwa zachodniego.

Do XX wieku sztuka wizualna była medium przenoszącym informację zewnętrzną: religijną, literacką, czy historyczną. Obecnie oparła swoją definicję na własnej naturze i wyróżniających ją właściwościach estetycznych. Można powiedzieć za René Huyghe – wybitnym historykiem sztuki, iż ludzie mają tendencję albo do kierowania się rozumem i poszukiwania prawidłowości w życiu, a tym samym do ignorowania lub eliminowania tego co niesforne, albo przeciwnie, odrzucają wszelkie reguły narzucone zmieniającej się rzeczywistości, poddają się życiu oraz nieokiełznanym siłom naturalnych impulsów. Współwystępują dwa przeciwstawne sposoby myślenia, a każdy z nich niesie odmienne sposoby ekspresji. Pierwszy, przestrzega skrupulatnie we wszystkich sztukach wizualnych kompozycji statycznych, preferuje formy surowe, co w efekcie daje konstrukcje geometryczne. Drugi odrzuca bezruch będący rezultatem stosowania prostych, niezmiennych elementów i wybiera linie gięte, które dają wrażenie napięcia, elastyczności oraz dużej dynamiki rytmów. Sztuka nowoczesna charakteryzowana przez te czynniki była okresem znaczącej rewolucji w malarstwie, okresem eksperymentowania i śmiałych przedsięwzięć. Indie z niemałym opóźnieniem zetknęły się z osiągnięciami nowoczesnej sztuki zachodniej.

Przełom, przez co rozumie się eksperymenty w zakresie techniki, perspektywy i światłocienia nastąpił w roku 1600, tj. w momencie powstania Brytyjskiej Kompanii Wschodnio-Indyjskiej. Wpływ ten rozszerzał się wraz ze wzrostem brytyjskiej władzy politycznej, a nasilił się w drugiej połowie XIX w. gdy w miastach – metropoliach: Kalkucie, Madrasie i Bombaju utworzono szkoły artystyczne, które systematycznie uczyły technik zachodnich. Był to początek sztuki nowoczesnej w Indiach. Od tej pory wraz ze wzrostem kontaktów z Europą i Ameryką zaznaczył się widoczny wpływ euroamerykańskich kierunków i stylów, a szczególnie École de Paris. Artyści kreowali swoje wyobrażenia zgodnie z obowiązującymi trendami i „izmami”, które w sztuce współczesnego świata pojawiały się i zanikały. Zaabsorbowanie nimi wiązało się z formalnymi problemami malarstwa oraz kultem samoekspresji.

Na początku XX w. wśród niektórych artystów Bengalów z Rabindranathem Tagore na czele, a szczególnie wśród artystów Bombaju skupionych wokół Jagannatha Ahivasi, którego prace wskazują na adaptację wzorów malarstwa ściennego jaskini Adzanta i Indo-Mughal oraz artystycznych tradycji miniatury Pahari, nastąpił nawrót do kulturowych korzeni. Od roku 1930 interesujące eksperymenty prowadził Rabindranath Tagore, Gagnendranath Tagore, Nand Lal Bose, Jamini Roy i Amrita Sher – Gil. Jamini Roy już w latach trzydziestych, szukając inspiracji w sztuce ludowej Kalighat Paka, wyprzedził aktualnie obowiązujące tendencje.

Od 1947 r., a więc od daty uzyskania niezależności Indii, nastąpiło odrodzenie twórczości artystycznej opartej o bogate tradycje sztuki ludowej i rzemiosła. Czerpanie z folkloru, wykorzystywanie motywów kultowych oraz sztuki plemienną i transponowanie ich zgodnie z aktualnymi tendencjami stanowi nierozłączną cechę

sztuki indyjskiej – zjawisko porównywalne do odkrycia autonomicznego charakteru dzieła sztuki na Zachodzie. Wpływy takich kierunków europejskich jak impresjonizm, kubizm, surrealizm, a w końcu abstrakcjonizm nasilone w latach 1940–1970 zdecydowanie ukierunkowały twórców indyjskich. Pozostawali oni pod ich silnym wpływem, nie można natomiast zanotować widocznych oddziaływań fowizmu, futuryzmu, dadaizmu, pop i op-artu, happeningu czy sztuki konceptualnej. Sztuka obecna zerwała z naturalistycznym traktowaniem przestrzeni, stała się nieprzedstawiająca, odpruściła świat rzeczywisty jako źródło tematu, zaczęła bezpośrednio wyrażać intuicję artysty.

Artyści indyjscy zaakceptowali buntownicze idee, różnorodność perspektyw, spłaszczenie postaci i „ruchliwość linii” modulujących formę, ponieważ stosowali podobne rozwiązania w sztuce tradycyjnej. Ostatecznie jednak to linia dała podstawy do intensywniejszego odzwierciedlenia wrażeń wewnętrznych. Można się zastanawiać, jak dalece nowości te rozbudziły możliwości twórcze artystów indyjskich, a w jakim stopniu odwiodły ich od własnych realizacji, dostarczając gotowych form wypowiedzi. Wiemy, że ogarnęły one cały świat, a więc ich wpływ był faktycznie uzależniony od osobowości artysty, który mógł wybierać między nowymi propozycjami a tradycją. Rabindranath Tagore gorąco zalecał młodszym artystom: „eksperymentować śmiało i odważnie”. Laksmi Sihare stwierdził, iż możliwe jest „że wystawa prac grupy artystów Bauhausu – Kandinsky’ego, Paula Klee, Lyonela Feningera, Johannesesa Ittena w Kalkucie w 1922 r. mogłaby być czymś odpowiadającym światłemu nawoływaniu Tagore do poszukiwania nowych rozwiązań”. Obok artystów torujących drogę nowym kierunkom w sztuce znaleźli się inni znakomici malarze, jak: M.F. Husain, Satish Gujral, Krishan Khanna, Kanwal Krishan, Ram Kumar, Vajj, K.G. Subramanyan, F.N. Souza, S.H. Raza i Biren De, którzy wnieśli duży wkład do nowoczesnego malarstwa indyjskiego, podejmując wysiłek uniezależnienia się od manieri Zachodu i odnalezienia własnej indywidualności.

Od ponad 10 lat mamy możliwość zaobserwowania wielu radykalnych zmian. W tym okresie sztuki postimpresjonistycznej rozwinęły się nowe programy, style i struktury. Można doszukać się bezprecedensowego w dziejach sztuki nacisku na samoekspresję oraz indywidualizację symbolu. Sztuka stała się zjawiskiem niezależnym, osobliwością łączącą w sobie elementy społeczno-polityczne i kulturowe, ale również zindywidualizowane wyobrażenia, często zaprawione satyrą lub poetyckim liryzmem. Wielu artystów indyjskich głęboko odczuwa i przeżywa problemy społeczne, co nie przypomina postnowoczesnej manieri Zachodu – koncentracji na osobistej ekspresji oraz braku jakichkolwiek ograniczeń techniki i zamysłu. Prace składające się na tę ekspozycję dowodzą, że są oni ponownie zainteresowani poszukiwaniem nowych form, aby wyrażać sprawy podstawowe. Obrazują też zmianę upodobań od zwykłego eksperymentowania techniką i formą do kreowania prac, które tworzą nowe treści. Mogą one ulegać zmianie, przedstawiać wewnętrzne przeżycia artysty, wartości zewnętrzne lub społeczne, do poetyckiego liryzmu włącznie. Odpowiednio zmienia się i styl – od geometrycznego do fotorealizmu.

77 obrazów 12 współczesnych malarzy przedstawionych na wystawie nie jest wyczerpującą prezentacją współczesnego

malarstwa indyjskiego – nie pokazuje wszystkich kierunków, naświetla tylko niektóre z wiodących tendencji. Dla jednych artystów wydarzenia społeczne i polityczne stanowią stymulację do podejmowania eksperymentów o treściach humanistycznych i społecznych. Dla innych identyfikowanie się ze światem wartości bliskich sobie ludzi wyzwala estetyczne emocje akcentowane symbolizmem i mistycyzmem. Są i tacy, którzy – wykorzystując własne poszukiwania – malują obrazy ze świata marzeń, ulotne doznania lirycznej i poetyckiej fantazji. Prace A. Ramachandrana, Bikasha Bhattacharjee, Sunil Dasa i Jogeny Chowdhury'ego odznaczają się głębokim humanizmem. Są też przetworzeniem doznań artystów żyjących w świecie politycznego i ekonomicznego chaosu. Dają wyraz napięciu i cierpieniu ludzi naszych czasów. Ramachandran znany jest z apokaliptycznych wizji oraz pełnych ekspresji interpretacji tragicznego położenia człowieka, czego szczególnie dobrą egemplifikację stanowi „bezglowy, makabryczny twór kobiety, na tle dynamicznego otoczenia”. Jego obrazy typu „Ragini” przedstawiają ludzkość dotkniętą obawą i lękiem. Artysta modeluje tradycyjną formę w sposób sielankowy i idylliczny, uzyskując apokaliptyczny chaos. Być może chce nam zasugerować, że człowiek żyjąc w harmonii z naturą i wczehświatem mógłby uniknąć nuklearnej zagłady. Obrazy Bikasha są wyraźnie figuratywne i aż do przesady ekspresyjne. Większość z nich przedstawia kobietę i mężczyznę w sposób świadczący o ich zażyłości. Są piękni. Artysta traktuje ich jako metaforyczne symbole lub jako wysoce realistyczne portrety. Ekspresję osiąga poprzez nietypowość przedstawień oraz interpretacji, np. maluje oczy jako puste oczodoły. Prace te mogą być też interpretowane jako reakcja na wygasanie istotnych wartości w naszym dekadentckim społeczeństwie. Prace Jogeny mają również odniesienia społeczne, polityczne, rejestrują rzeczywistość, a głównie traumatyczne przeżycia artysty z okresu dzieciństwa. Ich podstawą jest głęboko emocjonalna percepcja życia oraz vitalność. Stylizacja wskazuje na pewne wpływy rodzime, a wyrażanie myśli poprzez gwałtowne zniekształcenia formy zbliżają go do ekspresjonizmu. Jogen jest zdania, że subiektywne doświadczenia, radości, smutki i otoczenie społeczne zawsze znajdują zapis w pracy artysty. W wyrazistych i pełnych ekspresji obrazach ludzie odpowiedzialni za „skrzywienie społeczeństw”, politycy, biurokraci, wszelkie typy wyzyskiwaczy, zostają poddani kąpieli krytyce.

Malarstwo Sunila to panorama okropności. Aby spotęgować wyrazistość podejmowanych tematów artysta tworzy symbole, takie jak: pociski, pierścienie szarego dymu, tańczące płomyki, smugi czerwonej krwi, zanurzone w bieli głowy podobne do czaszek, charakterystyczne „zapaćkanie” symbolizujące „sati”, omdlewające szkielety, które oznaczają destrukcję. Osiąga ją poprzez stosowanie symboli ukrytych pod warstwą wertykalnych planów pochowanych w wibrującej przestrzeni, operowanie delikatną, ale pełną detali strukturą linii czy wreszcie malowaniem strzałek. Chociaż głos artysty jest zawsze głosem bardzo skromnym, w tym wypadku jest on ostry i zdecydowany. Oryginalność niektórych artystów, jak G.R. Santosh, Om Prakash, Mahirwan Mamtani i S.L. Parasher objawia się tym, że transponują oni świat zewnętrzny za pomocą manieri klasycznej i geometrii.

Malarstwo Santosha bazuje na formie sześciokąta, który symbolizuje „Boską Esencję”, tajemnicę otchłani lub próżnię „Sunya”. Obrazy są dekoracyjnymi, mozaikowymi kompozycjami powstałymi z rozwinięcia formy centralnie położonego sześciokąta, który składa się z pasywnych i aktywnych trójkątów. Konstrukcja opiera się więc na trójkącie i jego zwielokrotnieniach oraz wykorzystuje zachodzące relacje „mool triconą”. Malarstwo to zatrzymuje „oko i rozum”. Zawile, geometryczne motywy charakterystyczne dla całej twórczości Santosha odślaniają wewnętrzne prawa kosmosu.

Malarstwo Oma Prakasha odznacza się pewną melodyjnością podobnie jak „raga”. Za pomocą języka symboli artysta odtwarza i wytwarza nastrój „bhava”. Posługuje się w tym celu głównie symbolem nagiej kobiety. Twórczość ta jest przykładem zlewania się geometrycznych i realistycznych form z elementami sztuki tradycyjnej.

Istotą malarstwa Mamtaniego, który podstawy swej edukacji plastycznej zdobył w Monachium, jest wyrażanie za pomocą symboli wzajemnych relacji makro i mikrokosmosu. Bada więc odniesienia punktu i koła, posługując się oszczędną i surową formą zredukowaną do wzorów geometrycznych. Wybór ten podyktowany jest chęcią znalezienia nowych środków wyrazu najodpowiedniejszych dla naszego wieku, wieku technizacji. Obrazy Mamtaniego, odkrywczycie i pełne znaczeń charakteryzują się prostotą i uczuciowością. Trzej wymienieni artyści są powszechnie uznanymi wyrazicielami sztuki Tantry. Prace Parashera są nastrojowe. Medium jest tu traktowane z dużą swobodą. Artysta koncentruje się na poszukiwaniu elementów intuicyjnych i kreatywnych, łącząc indyjską tradycję i wartości duchowe ze współczesną wrażliwością. Kompozycja i dobór form pomyślane są w taki sposób, aby można było osiągnąć siłę ekspresji. Służy temu bardziej kolor i zręczne użycie pędzla niż kontur. Artysta określa te poszukiwania jako „Pranantrik”. Twórcy należący do szkoły fantastyki artystycznej Laxman Pal, Dhamanarayan Dasgupta, Anjolie Ela Menon, Jai Zharotia znajdują źródła inspiracji we własnej podświadomości. Podobna marzeniu sennemu ulotność metaforycznych przedstawień Laxmana zostaje wzmocniona poprzez połączenie linii ładu, morza, chmur i listowia z płynącymi prawie po powierzchni obrazu postaciami kobiet. Romantyczne, operujące detalem malarstwo to jest wyjątkowo piękne i pełne czaru.

Dhamanarayan w swoich „schludnych obrazach” przedstawia otoczenie, wzajemne relacje pomiędzy mężczyzną i kobietą, wybierając przy tym romantyczny, pełen poezji wariant ekspresji. Lekko zawieszony w przestrzeni figury marionetkopodobne, z delikatnie zachwianą proporcją, mają twarze widm. Formy postaci i przedmiotów uproszczone i skrzywione, zestawione zaskakująco niosą nieodparte wrażenie dziwaczności i ironii. Malarstwo Anjolie jest transkrypcją marzeń. Wykorzystanie starych drzwi lub ram okiennych uwypatnia pola kompozycji. Artystka osiąga nastrój mistycyzmu, malując w sposób realistyczny twarze zwyczajnych ludzi oraz tematy dnia codziennego. Postaci często pasywne i zrezygnowane, o rysach orientalnych, wyrażają proste i głębokie uczucie spokoju. Artystka wydaje się sama być częścią obrazów. Ewokuje uczucia subtelnego dramatyzmu i napięcia, którym trudno się oprzeć. Bardzo wyszukane formy obrazów Jai'ego pochodzą z jego marzycielskich wizji. Ich spłaszczenie nie jest czymś obcym naszemu doświadczeniu wzrokowemu. Unikalne jest użycie przez artystę fragmentów wyobrażeń i nałożenie różnych planów. Małe scenki są częścią większych statycznych obrazów, w których zwyczajne zjawiska koegzystują z fantazją. Jai zagospodarowuje przestrzeń w sposób indywidualizowany i racjonalny. Artyści indyjscy, pozostając długo pod wpływami europejskimi i amerykańskimi, szczególnie w ostatnim dwudziestolecu, dokonali ogromnego postępu w zakresie techniki i indywidualizacji ekspresji, czego przykłady można zaobserwować w prezentowanych pracach. Zmierzam do stwierdzenia, że z biegiem czasu będą oni osiągać coraz to większe znaczenie, czerpiąc głównie ze świata wyobraźni i podświadomości.

Różnice ich stylów są raczej powierzchowne. Rysem podstawowym i wspólnym jest dążenie do coraz bezpośredniejszego wyrażania siebie. Obrazy mówią, a ich ekspresja pozostaje w ścisłym związku z osobowością artysty. Nie są kontynuatorami żadnych stylów czy tradycji artystycznych. Wypracowali swoisty sposób wypowiedzi poprzez dobór i zastosowanie własnych wyobrażeń, wykorzystując przy tym nowy realizm, ekspresjonizm i tradycję. Nowa wartość powstała z połączenia elementów odziedziczonych i nabytych, które to artyści interpretują zgodnie z narodową wrażliwością.

Prof. P. N. Mago

Bikash Bhattacharjee

Urodzony w 1940 r. w Kalkucie, mieszka w Kalkucie. W 1963 r. uzyskał dyplom Indyjskiego College'u Sztuki i Projektowania w Kalkucie. W latach 1968–1972 wykładowca w Indyjskim College'u Sztuki i Rysunku w Kalkucie, 1973–1983 wykładowca w Państwowym College'u Sztuki i Rzemiosła w Kalkucie. Od 1965 r. miał wiele wystaw indywidualnych m.in.: w Kalkucie, Bombaju, New Delhi. Uczestniczył w wystawach zbiorowych w kraju i za granicą, m.in.: I, II i III i V Międzynarodowe Triennale w New Delhi, 1968–1974, 1977; IV Biennale Młodych, Paryż 1969. Laureat nagrody Akademii Sztuk Pięknych w Kalkucie 1962; nagród państwowych 1971, 1972; Akademii Sztuki i Kultury Birla w Kalkucie 1972; Członek Rady Generalnej i Wykonawczej Akademii Lalit Kala w New Delhi, członek Związku Artystów Współczesnych w Kalkucie.

1. Widz, 1969–1970, collage tusz olej deska, 61 × 77 wł. Galerii Narodowej Sztuki Współczesnej w Delhi
2. Dziecko, 1970, olej deska, 55,5 × 75 wł. Galerii Narodowej Sztuki Współczesnej w New Delhi
3. Lalka, 1972, olej deska, 121,5 × 121 wł. Galerii Narodowej Sztuki Współczesnej w New Delhi
4. Uroczyste otwarcie, olej płótno, 92 × 91,5 wł. Galerii Narodowej Sztuki Współczesnej w New Delhi
5. Adam i Ewa, collage olej deska papier, 124 × 118 wł. Lalit Kala Akademii w New Delhi
6. Ostatnia uroczystość, olej płótno, 91,5 × 91,5 wł. Galerii Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi

Jogen Chowdhury

Urodzony w 1939 r. w Faridpur (obecnie Bangladesz). Mieszka w New Delhi. W 1960 r. uzyskał dyplom Państwowego College'u Sztuki i Rzemiosła w Kalkucie, w 1965 r. jako stypendysta Rządu Francuskiego studiował w École des Beaux-Arts i Atelier 17 w Paryżu. Od 1972 r. jest kuratorem w Rashtrapati Bhavan w New Delhi. W latach 1963–1983 miał liczne wystawy indywidualne w Ahmedabadzie, Barodzie, Kalkucie, Madrasie, New Delhi, Paryżu. Od 1965 do 1986 r. bierze udział w wielu wystawach zbiorowych, m.in.: III i IV Triennale w New Delhi 1974, 1977; Międzynarodowa Wystawa Malarstwa, Cagnes-sur-Mer; XV Biennale Sztuki, Sao Paulo; Wystawa Sztuki Azji, Fukoka; Międzynarodowe Triennale Grafiki, Grenchen; Festiwal Indyjski, Paryż; Warsztaty artystów indyjskich i niemieckich w RFN i we Włoszech 1982. Laureat nagrody Prix-le-France de la Jeune Peinture, Paryż i innych. Prace artysty znajdują się w zbiorach państwowych i prywatnych w Indiach oraz w Wielkiej Brytanii, Francji.

7. Reminiscencje marzeń, 1969, technika mieszana tusz papier 45 × 61 wł. pani Sipra Chowdhury
8. Reminiscencje marzeń, 1973, tusz pastel papier, 56 × 56 wł. pani Sipra Chowdhury
9. Wiosna, 1973, tusz technika mieszana papier, 85 × 56 wł. pani Sipra Chowdhury
10. Kobieta przed lustrem, 1974, olej płótno, 61 × 61 wł. pana dra P.C. Kajariwal

Dharmanarayan Dasgupta, Czas miłości

11. Czekanie na ukochanego, 1974, olej płótno, tusz pastel papier, 56 × 56
wł. pani Sipra Chowdhury
12. Życie II (para), 1976, tusz pastel papier, 154 × 152
wł. pani Sipra Chowdhury
13. Mężczyzna siedzący na podłodze, 1981, tusz pastel papier, 51 × 51
wł. pana Vivan Sundaram w New Delhi
14. Para II, 1984, tusz pastel papier, 73 × 100
wł. państwa Rajiv i Tani Bhargava w New Delhi

Sunil Das

Urodzony w 1939 r. w Kalkucie, mieszka w Kalkucie. Ukończył Państwowy College Sztuki i Rzemiosła w Kalkucie, a następnie École Nationale Supérieure des Beaux-Arts w Paryżu, uczęszczał do Atelier 17 i Atelier Julian w Paryżu. W latach 1960–1986 miał 41 wystaw indywidualnych w Bombaju, Kalkucie, Madrasie, New Delhi, Kuala Lumpur, Nowym Jorku, Paryżu, Szwajcarii i RFN. Brał udział w 46 wystawach zbiorowych m.in.: II i VI Triennale w New Delhi, Salon de la Jeune Peinture w Paryżu, Biennale Młodych w Paryżu, Międzynarodowa Wystawa Sztuki Dalekiego Wschodu w Madrasie, „Człowiek i jego świat” w Montrealu. W latach 1959–1986 uczestniczył w 5 plenerach artystów Indii oraz spotkaniach Wschód-Zachód w Bombaju. Laureat nagrody państwowej Lalit Kala Akademii w New Delhi 1959, 1978; otrzymał 12 nagród w tym AIFACS i złoty medal 1960. Prace artysty znajdują się w zbiorach państwowych i kolekcjach prywatnych w Indiach i za granicą.

15. Konfrontacja II, 1982, olej płótno, 149 × 170
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
16. Konfrontacja I, 1985, olej płótno, 171 × 153
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
17. Konfrontacja III, 1985, olej płótno, 88 × 88
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
18. Konfrontacja IV, 1985, olej płótno, 88 × 88
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
19. Konfrontacja V, 1985, olej płótno, 88 × 88
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
20. Konfrontacja VI, 1986, olej płótno, 77 × 76
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi

Dharmanarayan Dasgupta

Urodzony w 1939 r. w Tripura, mieszka w Kalkucie. W 1961 r. uzyskał dyplom Szkoły Sztuk Pięknych i Rzemiosła, Viswa Bharati, Santiniketan. Jest wykładowcą na Wydziale Sztuk Wizualnych Uniwersytetu Rabindra Bharati w Kalkucie. W latach 1963–1985 miał wiele wystaw indywidualnych w Kalkucie, Madrasie i New Delhi oraz brał udział w licznych wystawach zbiorowych, m.in.: VI Triennale w New Delhi, Współczesna Sztuka Indii, Londyn; wystawy w Manchesterze, Paryżu, Bombaju, New Delhi. W latach 1981–1985 uczestniczył w plenerach artystów w Bombaju i Kalkucie. Laureat nagrody Akademii Birla. Prace artysty znajdują się w zbiorach państwowych i kolekcjach prywatnych w Indiach i za granicą.

21. Szukanie przywódcy, 1985, tempera płótno, 70,5 × 56
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
22. Kobieta w ramie, 1985, akryl, 60 × 46
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
23. Kobieta ze zwierzątkiem, 1985, akryl, 45,5 × 45,5
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
24. Wiosna, 1985, tempera płótno, 56 × 41,5
wł. C.M.C. Limited w New Delhi
25. Myśliwy, akryl 70 × 56
wł. Lalit Kala Akademii w New Delhi
26. Przyjście ukochanego, akryl płótno, 74 × 54
wł. Narodowej Galerii Sztuki Współczesnej w New Delhi
27. Czas miłości, akryl płótno, 71 × 56
wł. Narodowej Galerii Sztuki Współczesnej w New Delhi

Mahirvan Mamtani

Urodzony w 1933 r. w Bhiria (Sind), mieszka w Monachium. Średnią Szkołę Artystyczną ukończył w 1955 r., dyplom w dziedzinie sztuk pięknych otrzymał w 1962 r. Jako stypendysta przebywał w RFN na studiach malarskich od 1966 r. Dyplom Wydziału Grafiki i Malarstwa Akademii Sztuk Wizualnych w Monachium uzyskał w 1968 r. W latach 1964–1986 miał 23 wystawy indywidualne w New Delhi, Augsburgu, Giessen, Grenchen, Londynie, Berlinie, Hilbronn, Kassel, Monachium, Wuppertalu, Zurychu. Od 1958 r. brał udział w 46 wystawach zbiorowych m.in.: III i IV Międzynarodowe Triennale w New Delhi 1975, 1978; X Międzynarodowe Biennale w Tokio 1976; Salon Majowy w Paryżu 1977; Młodzi artyści 73, Nowy Jork 1973; Biennale Grafiki Zachodniego Pacyfiku, Melbourne; Narodowa Wystawa Sztuki, Ahmedabad; „Współcześni artyści indyjscy”, Mannheim; Międzynarodowe Biennale Grafiki, Ibiza; Neo-Tantra, Düsseldorf, Los Angeles. Laureat nagrody Grafika 74 i 75, New Delhi 1975, 1976; nagrody na X Międzynarodowym Biennale Grafiki, Tokio 1976; nagrody państwowej Ahmedabadu 1978. Prace artysty znajdują się w wielu zbiorach państwowych w Indiach i za granicą.

28. Centrovision – I – 75, 1986, akryl płótno, 153 × 127
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
29. Centrovision – II – 75, 1986, akryl płótno, 154 × 127
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
30. Centrovision – 299, akryl płótno, 80 × 80
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
31. Centrovision – 725, akryl płótno, 80 × 80
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
32. Centrovision – 720, akryl płótno, 80 × 80
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
33. Centrovision – 713, akryl płótno, 80 × 80
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi

Anjolie Ela Menon

Urodzona w 1940 r. w Bengalu, mieszka w New Delhi. Studia artystyczne odbyła w Sir J.J. School of Art w Bombaju. Uzyskała dyplom Uniwersytetu w Delhi w zakresie literatury angielskiej oraz odbyła studia podyplomowe w dziedzinie malarstwa ściennego w École des Beaux-Arts w Paryżu. Autorka 21 wystaw indywidualnych w Indiach, USA, ZSRR, RFN. Brała udział w wielu wystawach zbiorowych, w tym w Triennale w New Delhi. Jest autorką 20 fresków w budynkach użyteczności publicznej i hotelach. Prace artystki znajdują się w zbiorach Narodowej Galerii Sztuki Współczesnej w New Delhi, w galeriach Bonn, Londynu, Nowego Jorku.

34. Oczekiwanie, 1980, olej deska, 90,5 × 122
wł. artystki
35. Malabar, 1980, olej deska, 123 × 91
wł. artystki
36. Mata Ji (Matka), 1983, olej deska, 137 × 121
wł. Galerii Narodowej Sztuki Współczesnej w New Delhi
37. Fran Radike, 1984, olej deska, 77,5 × 63
wł. artystki
38. Okno, 1985, technika mieszana, 78 × 55,5
wł. artystki
39. Dom Francuza, 1986, olej deska, 122,5 × 92
wł. artystki

Laxman Pai

Urodzony w 1926 r. w Goa, mieszka w Panai (Goa). W 1947 r. uzyskał dyplom w Szkole Sir J.J. w Bombaju, gdzie w latach 1950–1951 pełnił funkcję zastępcy profesora. W latach 1951–1962 mieszkał i pracował we Francji. Od 1977 r. jest dyrektorem Goa College of Art w Panaji. W latach 1950–1985 miał 82 wystawy indywidualne w Bombaju, Kalkucie, New Delhi,

Bangkoku, Bremie, Londynie, Monachium, Nowym Jorku, Paryżu. Od 1961 r. do 1972 r. brał udział w wielu wystawach zbiorowych, m.in.: Biennale w Sao Paulo, Biennale w Tokio, Wystawie Narodowej Lalit Kala Akademii w New Delhi. Laureat państwowej nagrody Lalit Kala Akademii w New Delhi 1961, 1963, 1972; nagrody Padma Shri Rządu Indii. Prace artysty znajdują się w Musée d'Art Moderne w Paryżu, National Gallery of Modern Art w New Delhi, Biblioteki Publicznej w Nowym Jorku i wielu galeriach w Indiach i za granicą.

40. Czerwone i niebieskie, 1974, olej płótno, 82 × 81,5
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
41. Lustro, 1975, olej płótno, 86 × 127
wł. Galerii Kumar w New Delhi
42. Postać w słońcu, 1976, olej płótno, 86 × 127
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
43. Kwiaty, 1978, olej płótno, 76 × 86
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
44. Reflection, 1981, olej płótno, 76 × 61
wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
45. Liście i twarze, 1985, olej płótno, 60 × 90
wł. artysty

S.L. Parasher

Urodzony w 1904 r. w Badoki Gosaianya pod Gujranwala, mieszka w New Delhi. W 1929 r. uzyskał dyplom z literatury angielskiej na Uniwersytecie Pendżabskim. W 1936 r. rozpoczął pracę jako malarz w studio M.A. Aziza oraz w Sir J.J. School w Bombaju; obecnie pracuje w studio V. Karmarkar jako rzeźbiarz. W latach 1936–1947 wykładowca w Mayo School of Arts w Lahore, 1951–1959 dyrektor Pendżabskiego Państwowego

College'u Sztuk Pięknych w Simls, 1960–1962 dyrektor Wydziału Centrum Rozwoju Wzornictwa Regionalnego Rękodziela Indyjskiego w Bombaju. Miał kilka wystaw indywidualnych w Delhi i Bombaju w latach 1939–1964. Brał udział w wielu wystawach zbiorowych, m.in.: Wystawa Rzeźby Związku Rzeźbiarzy Indyjskich, Bombaj, Kalkuta, Delhi, Hyderabad oraz wystawy zbiorowe rzeźby w Czandigar 1963, Knapur 1968, New Delhi 1967, 1970, 1972. Jest autorem malarstwa ściennego, m.in. na Uniwersytecie Pendżabskim w Czandigar oraz rzeźby pomnikowej Gadharva Mahavidalaya w New Delhi. Prace artysty znajdują się w zbiorach Państwowej Galerii Malarstwa i Muzeum w Czandigar oraz kolekcjach państwowych w kraju i za granicą.

46. Sirishti – Kalpana (Tworzenie), 1972, olej płótno, 128,5 × 150
wł. artysty
47. Ma (Matka), 1974, olej, płótno, 189 × 102
wł. artysty
48. Mukat (Wolność), 1974, olej płótno, 147 × 91
wł. artysty
49. Hussain Shah, Hussain Bibi (Kochankowie), 1975, olej płótno, 92 × 92
wł. artysty
50. The Brahamachari (Anachoreta), 1983, olej płótno, 122 × 61
wł. artysty
51. Kala-Kar Ki Pratima (Wyobraźnia i twórca), 1984, olej płótno, 121 × 92
wł. artysty
52. Nachketa and Yama, 1985, olej płótno, 152 × 92
wł. artysty
53. Hamsa (Łabędź), 1986, olej płótno, 153 × 92
wł. artysty

Laxman Pai, Kwiaty, 1978

Om Prakash

Urodzony w 1932 r. w Bawal, mieszka w Delhi. W 1958 r. uzyskał państwowy dyplom na Politechnice w Delhi. W latach 1964–1966 jako stypendysta Uniwersytetu Columbia studiował sztuki piękne i historię sztuki w Nowym Jorku. Od 1956 r. do 1961 r. wykładowca w Państwowej Szkole Wzornictwa w New Delhi, 1961–1981 dyrektor Wydziału Sztuki Szkoły Planowania i Architektury w New Delhi. W latach 1959–1985 miał 22 wystawy indywidualne w Bombaju, Kalkucie, New Delhi, Nowym Jorku i San Francisco. Brał udział w wystawach zbiorowych, m.in.: II, III, IV Międzynarodowe Triennale w Indiach 1972, 1975, 1978; II Biennale Sztuki Azji, Bangladesz, Festiwal Indii, Los Angeles. W latach 1968–1971 projektował wystawy o Nehru, Gandhim i Shri Aurobindo w Muzeum Pamięci Nehru w New Delhi. W 1976 r. przebywał na zaproszenie we Francji i RFN. Laureat pierwszych nagród na wystawach sztuki AIFACS, New Delhi 1966, 1967, 1969, nagrody państwowej Lalit Kala Akademii, New Delhi 1969. Prace artysty znajdują się w zbiorach państwowych i prywatnych w Indiach i na świecie m.in.: w Narodowej Galerii Sztuki Nowoczesnej w New Delhi, Lalit Kala Akademii w New Delhi; Grey Art Gallery, New York University, Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie.

54. Shyama (W zamglonym świetle), 1985, olej płótno, 153 × 107 wł. artysty
55. Darpan (Lustro), 1985, olej płótno, 90 × 65 wł. artysty
56. Marichika (Miraż), 1985, olej płótno, 102 × 76,5 wł. artysty
57. Viyog Parabhat (Poranna rozłąka), 1985, olej płótno, 122 × 178,5 wł. artysty

58. Samvid Vishranti, 1985, olej płótno, 138,5 × 138 wł. artysty
59. Sawan (Zwiastun deszczu), 1985, olej płótno, 120,5 × 90,5 wł. artysty

A. Ramachandran

Urodzona w 1935 r. w Kerali, mieszka w New Delhi. W 1957 r. zdobyła tytuł magistra sztuki na Uniwersytecie Kerali oraz w 1961 r. dyplom w dziedzinie sztuk pięknych i rzemiosła na Uniwersytecie Viswa Bharati w Santiniketanie, na którym w latach 1962–1965 odbyła studia doktoranckie z filozofii. Od 1965 r. wykłada na Wydziale Sztuk Pięknych i Wychowania przez Sztukę w Jamia Millia Islamia w New Delhi; obecnie jest profesorem. W latach 1966–1981 miała 10 wystaw indywidualnych oraz dwie wystawy retrospektywne z okazji 13- i 18-lecia pracy twórczej, New Delhi 1978, 1983. W latach 1965–1986 brała udział w licznych wystawach zbiorowych, jak: Biennale w Tokio 1967; Biennale w Sao Paulo 1971; Współczesne Malarstwo Indyjskie, Kanada, USA; Międzynarodowe Biennale, Menton; Festiwal Indyjski Londyn, Oxford; Sztuka Indii, Japonia. W latach 1961–1983 pisała i ilustrowała książki dla dzieci wydane w Indiach, Japonii, Anglii i USA, a w latach 1969–1983 wykonała freski w New Delhi. Laureatka nagrody państwowej Lalit Kala Akademii w New Delhi 1969, 1973, nagrody w konkursie na ilustracje do książki dziecięcej, Noma 1973, 1980. Prace w zbiorach: Narodowej Akademii Sztuki Współczesnej w New Delhi, Lalit Kala Akademii w New Delhi w Indiach i za granicą.

60. Pościg (dyptyk), 1975, olej płótno, 183 × 286 wł. Galerii Kumar w New Delhi

61. Nuclear Ragini, 1975, olej płótno, 142 × 142 wł. Narodowej Galerii Sztuki Nowoczesnej w New Delhi
62. Virhani Nayika, 1977, olej płótno, 181 × 132 wł. Galerii Kumar w New Delhi
63. Tańczące dziewczęta, 1977, olej płótno, 173 × 127 wł. Galerii Kumar w New Delhi
64. Vasakasija Nayika, olej płótno, 181 × 171 wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi
65. Burza piaskowa, olej płótno, 183,5 × 167 wł. Centrum Sztuki Dhoomi Mal w New Delhi

G.R. Santosh

Urodzony w 1929 r. w Srinagarze, Kaszmir, mieszka w New Delhi. Jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej studiował u profesora N.S. Bende'a na Uniwersytecie w Barodzie. W latach 1953–1985 miał 30 wystaw indywidualnych w Bombaju, Kalkucie, New Delhi, Srinagarze, Kabulu, Chicago, Los Angeles, Nowym Jorku, Tel-Awiiwie, Korei Południowej. W latach 1956–1986 uczestniczył w wielu wystawach zbiorowych w kraju i za granicą, m.in.: Biennale Młodych w Paryżu 1961; Biennale w Sao Paulo 1963, 1969 i 1972; Wystawa Mainichi w Tokio 1963, 1965; Biennale Malarstwa w Cagnes-sur-Mer 1972; oraz I, IV, V Międzynarodowe Triennale Indii 1968, 1978, 1981; Współczesne Malarstwo Indyjskie, Waszyngton. Artysta jest również poetą i powieściopisarzem, w latach 1963–1980 opublikował zbiory poematów w języku kaszmirskim. Laureat nagrody państwowej Lalit Kala Akademii w New Delhi 1957, 1964, 1973 oraz nagrody Akademii Sahitya w New Delhi 1971.

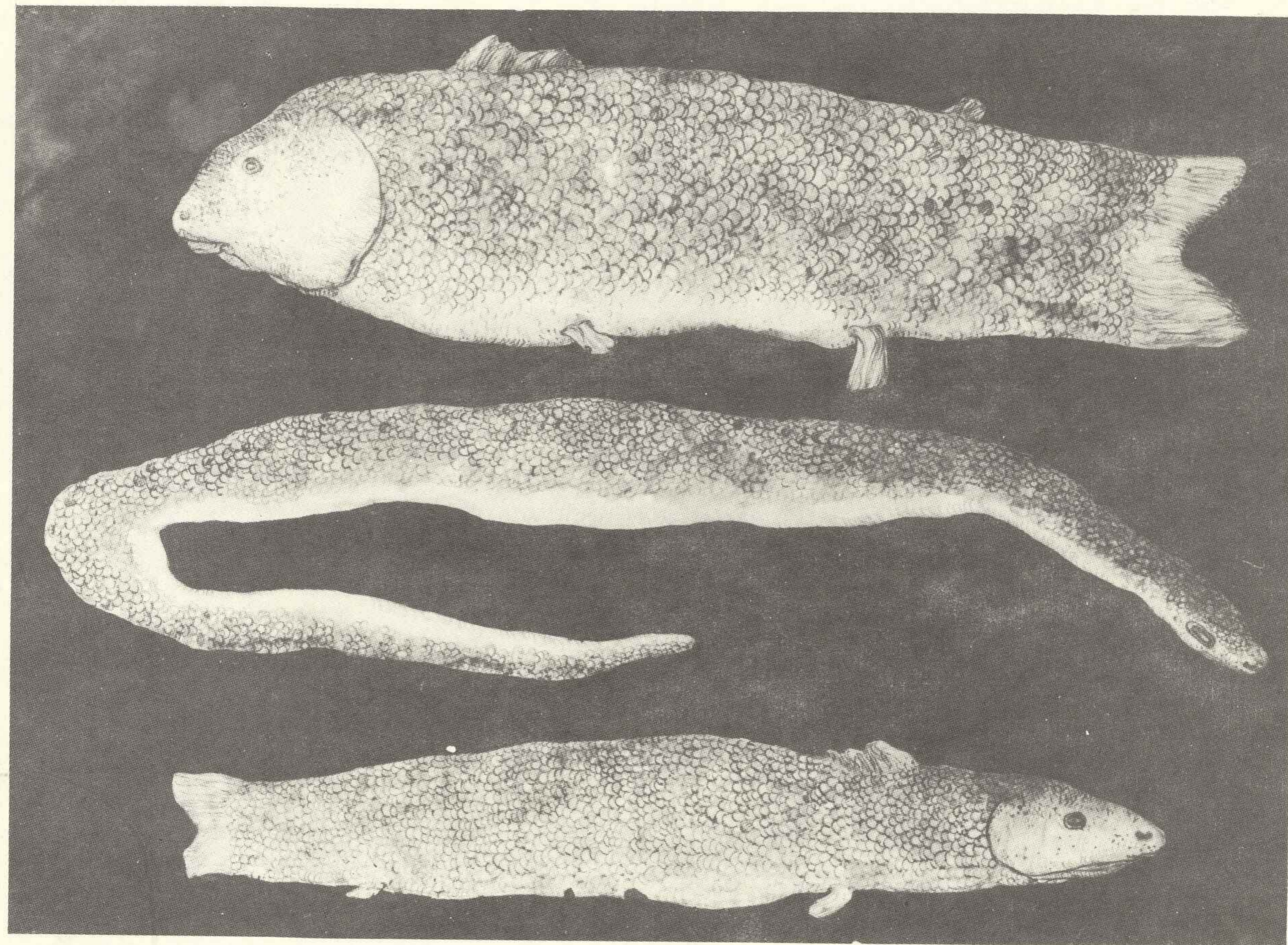
66. Bez tytułu, 1984, akryl płótno, 76 × 61 wł. artysty
67. Bez tytułu, 1984, akryl płótno, 76 × 61 wł. artysty
68. Bez tytułu, 1984, akryl płótno, 76 × 61 wł. artysty

69. Bez tytułu, 1984, akryl płótno, 127 × 102 wł. artysty
70. Bez tytułu, 1986, akryl płótno, 177,5 × 127 wł. artysty
71. Bez tytułu, 1986, akryl płótno, 178 × 127 wł. artysty

Jai Zharotia

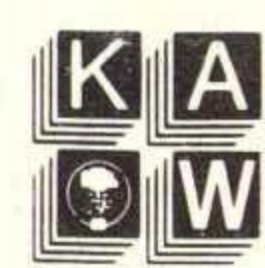
Urodzony w 1945 r. w New Delhi, mieszka w New Delhi. W 1971 r. otrzymał dyplom College Sztuki w New Delhi. W latach 1971–1974 pracował nad projektem Edukacji Dziecięcej (Związek Bal Bhavan). W 1974 r. nauczał w College'u Sztuki w New Delhi. W latach 1970–1986 miał 13 wystaw indywidualnych w Bombaju, Kalkucie, New Delhi, Varanasi oraz brał udział w licznych wystawach zbiorowych, m.in.: IV i VI Triennale w Indiach; XV Międzynarodowa Wystawa Sztuki w Japonii; Indyjska Grafika Dzisiaj; Wystawa Galerii Jehangir 1978–1986. W latach 1973–1985 uczestniczył w wielu plenerach. W latach 1979–1985 otrzymał szereg nagród za grafikę, rysunek i malarstwo. Prace artysty znajdują się w zbiorach narodowej Galerii Sztuki Nowoczesnej w New Delhi, Lalit Kala Akademii w New Delhi, wielu kolekcjach prywatnych i państwowych w Indiach i za granicą.

72. In side Story, 1985, akryl płótno, 112 × 152 wł. artysty
73. Mrożąca cisza, 1986, akryl płótno, 112 × 152 wł. artysty
74. Knock of Air, 1986, akryl płótno, 112 × 152 wł. artysty
75. Projekcja dialogu, 1986, akryl płótno, 112 × 152 wł. artysty
76. Introspekcja, 1986, akryl płótno, 127 × 127 wł. artysty
77. Hymn deszczu, 1986, akryl płótno, 127 × 127 wł. artysty

Jogen Chowdhury, Reminiscence marzeń, 1973

Opracowanie graficzne katalogu i projekt plakatu: *Witold Dybowski*
Opracowanie i redakcja katalogu: *Barbara Mitschein* i *Helena Szustakowska*
Tłumaczenie tekstów z języka angielskiego: *Marta Tomczyk*
Zdjęcia: *Prabhjit Singh*
Nakładem Centralnego Biura Wystaw Artystycznych

KRAJOWA AGENCJA WYDAWNICZA

Druk UZP-ABC Warszawa, ul. Pankiewicza 3. Zam. 708/86, n. 750. P-4.

